

e-ISSN:2587-2168

Year: 2023

Vol: 9 Issue: 49

pp 1143-1155

Article ID

68994

Arrival

19 February 2023

Published

28 March 2023

DOI NUMBER<http://dx.doi.org/10.29228/ideas.68994>**How to Cite This Article**

Kuran, İ. (2023). "Bireysel Emeklilik Sistemine Dâhil Olma ve Ayrılma Davranışlarında Algı ve Bilgi Düzeyinin Etkisi Üzerine Analiz",

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:9, Issue:49; pp: 1143-1155

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Bireysel Emeklilik Sistemine Dâhil Olma ve Ayrılma Davranışlarında Algı ve Bilgi Düzeyinin Etkisi Üzerine Analiz

Analysis of the Effect of Perception and Knowledge Level on Behaviors of Involving and Leaving the Private Pension System

İhsan Kuran¹

¹Dr., Harran Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Şanlıurfa Türkiye

ÖZET

Türkiye’de 2003 yılında faaliyete geçen Bireysel Emeklilik Sistemi’ne yönelik algı ve bireylerin sistemle ilgili temel bilgi düzeylerinin ölçülmesi, bu çalışmanın amacıdır. Çalışmada anket soruları için frekans analizleri yapılmış ve anketteki ilgili sorular arasında istatistiksel anlamda ilişki olup olmadığı ki-kare testleri ile incelenmiştir. Çalışmanın bulguları şu şekildedir: I) Sisteme katılımın en önemli nedenleri gelecek için güvence sağlamak, emeklilikte ek gelir elde etmek ve otomatik katılımdır. II) Sisteme katılmamanın en önemli gerekçeleri, sistemin olumlu yanları ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmamak ve tasarruf yapma imkânının olmamasıdır. III) Sistemden ayrılmanın en önemli nedenleri ise katılımcıların paraya ihtiyaç duyması ve otomatik katılım ile kendi istekleri dışında sisteme dâhil edilmiş olmasıdır. IV) Sistemin büyümesinin önündeki en önemli engel emeklilik sistemine ve şirketlerine güvenilmemesidir. Çalışma sonucunda emeklilik sisteminin büyüebilmesi için sistemin kapsamlı bir tanıtımının yapılarak güven sorunun ortadan kaldırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Böylece tasarruflar ekonomiye kazandırılmış olacaktır.

Anahtar kelimeler: Bireysel Emeklilik Sistemi, Otomatik Katılım Sistemi, Sosyal Güvenlik Sistemi

ABSTRACT

This study aims to measure the perception of the Individual Pension System, which became operational in Türkiye in 2003, and the basic knowledge level of individuals about the system. In the study, frequency analyses were made for the survey and, whether there was a statistical relationship between the related questions in the questionnaire was examined by chi-square tests. The findings are as follows: I) The most important reasons for participation in the system are providing security for the future, obtaining additional income in retirement, and automatic participation. II) The most important reasons for not participating in the system are not having enough information about the positive aspects of the system and not being able to make savings. III) The most important reasons for leaving the system are that the participants need money and are automatically included in the system without their request. IV) The most important obstacle to the growth of the system is the lack of trust in the pension system and its companies. As a result of the study, it was concluded that for the pension system to grow, a comprehensive introduction of the system should be made and the problem of trust should be eliminated. Thus, savings will be brought into the economy.

Key Words: Private Pension System, Automatic Enrollment System, Social Security System

1. GİRİŞ

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), kişilerin aktif çalışma yaşamları süresince yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde elde edecekleri ek gelirle yaşam standartlarını koruyabilecekleri gelir elde etmelerini sağlayan gönüllü katılım esasına dayalı bir özel emeklilik sistemidir (EGM, 2022). Nüfusun yaşlanması ve sağlık harcamalarının artması nedeni ile emeklilik maaş alma sürelerinin uzaması gibi faktörlerin sosyal güvenlik sistemini aşındırmaya başlaması, 1980’li yıllardan itibaren sosyal güvenlik sistemlerinde aktüeryal denge problemini gündeme getirmiştir (İTO, 2007: 19-154 ; Yaman ve Emir, 2012: 56; Alper, 2011: 9; Apak vd. 2010:1; Akgeyik, 2006: 55-62; Gutierrez, 2001:1).

Dünya Bankası, ILO, OECD ve Avrupa Komisyonu, sosyal güvenlik sistemlerinde görülen bu bozulmanın önüne geçmek için reform çalışmalarına başlamıştır (Casey, 2004: 111). Böylece dağıtım esaslı zorunlu emeklilik, zorunlu özel emeklilik sistemi ve gönüllü özel emeklilik programları olarak bilinen üç basamaklı bir sosyal güvenlik sistemi tasarlanmıştır (Boulier vd., 2001: 173). Tasarlanan bu sosyal güvenlik sistemleri birbirinin tamamlayıcısı olarak birlikte uygulanabildikleri gibi, birbirlerinin alternatifi olarak da uygulanabildikleri farklı ülke uygulama örnekleri mevcuttur (İnan, 2019: 94).

1980’li yıllardan itibaren birçok ülke sosyal güvenlik sistemlerinde ortaya çıkan sorunları çözmeye çalışırken Türkiye, siyasi ve iktisadi alanlarda yaşanan problemlerden dolayı sosyal güvenlik alanındaki sorunlara gereken önemi veremediği için sosyal güvenlik sisteminin sorunları artmıştır (Oktayer ve Oktayer, 2007: 62). Sosyal güvenlik sisteminde yaşanan sorunlara çözüm bulmak amacıyla Türkiye’de 1999 yılında iki aşamalı bir reform girişimi başlatılmıştır. İlk aşamasında kayıt dışı istihdamla mücadele edilmesi, emeklilik aylıklarının hesaplanmasında ödenen prim miktarının etkisinin artırılması, emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi,

işsizlik sigortası sisteminin kurulması, meslek edindirme ve geliştirme eğitiminin verilmesi gibi konular düzenlenmiştir. İkinci aşamada ise sosyal sigorta kurumlarının etkinlik ve verimliliklerini arttırmaya yönelik teknolojik ve kurumsal çalışmaların yapılması ve daha kapsamlı bir sosyal yardım sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalar ele alınmıştır. 2003 yılında bireysel emeklilik alanında yapılan düzenlemeler, bahsedilen bu reform çalışmalarının önemli unsurlarını oluşturmuştur (İTO, 2007: 158, Apak ve Taşçıyan, 2010: 122).

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmesiyle hukuki altyapısı oluşturulan bireysel emeklilik sistemi ile;

- ✓ Sosyal güvenlik sisteminin kapsamının genişlemesi,
- ✓ Kamunun sosyal güvenlik yükünün azaltılması,
- ✓ Katılımcıların emekli olduklarında elde edecekleri gelir ile refah düzeylerinin artması,
- ✓ Kamu kesimi ve özel sektöre sağlanacak düşük faizli ve uzun vadeli kaynaklarla alt yapı yatırımları ve uzun vadeli yatırımların gerçekleştirilmesine olanak sağlaması,
- ✓ Yapılacak yeni yatırımlar ile yeni üretim ve istihdam olanakları yaratması,
- ✓ Yeni kaynaklar ve kapasite artışı sağlamak suretiyle istikrarlı büyümeye katkı sağlanması,
- ✓ Enflasyonla mücadele sürecinde destek olunması,
- ✓ Mali piyasaların derinleşmesi, piyasalardaki dalgalanmalar ve spekülasyonların azaltılması hedeflenmiştir.

Bireysel emeklilik sistemi, bireylerin emeklilik döneminde refah düzeylerinin artmasına yardımcı olurken, sisteme daha geniş bir perspektiften bakıldığında ülkenin kalkınma sürecinde önemli bir katalizör işlevi görme imkânına sahiptir. Bu kapsamda, sistemin hem katılımcıların emeklilik dönemlerinde refah düzeylerine katkı sunması hem de ülkenin ekonomik yönden gelişmesinde sağlayacağı faydalar birlikte dikkate alındığında, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmesi ve 27 Ekim 2003 tarihinde ilk emeklilik planlarının düzenlenerek sistemin faaliyete geçmesi ile önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye'de gönüllü katılım ve otomatik katılım esasına dayanan Bireysel Emeklilik Sistemi uygulanmaktadır. Gönüllülük esasında bireyler kendi istekleri ile sisteme katılırken otomatik katılım sisteminde 5 kişinin üzerinde çalışanı olan kamu ve özel sektör işletmelerinde istihdam edilenler işverenleri tarafından sisteme alınmaktadır. Otomatik katılım sisteminde dikkate alınan bir diğer kriter ise 45 yaşını doldurmamış olmaktır. Ayrıca otomatik katılım sistemi ile sisteme girişleri yapılanlara isterlerse 3 ay içinde herhangi bir cayma bedeli ödemediği sistemden çıkış hakkı tanınmıştır. İlk başlarda katılımcılara verilen vergi teşviki daha sonra her iki katılım türünde de yatırılan prim tutarının % 30 oranında devlet katkısının emekli planı hesaplarına yatırılması şeklinde değiştirilmiştir. 2021 yılında yapılan düzenleme ile de bireysel emeklilik sistemine katılmak için katılımcının fiil ehliyeteye sahip olma şartı kaldırılmıştır. Böylece 18 yaşından küçüklerin de kendi adlarına emeklilik planına sahip olmasının önü açılmıştır.

Bireysel Emeklilik Sistemi'nin mikro ve makro ölçekte hem katılımcılara hem de ülke ekonomisine sağlayacağı faydaların önemine istinaden sistemin yaygınlaşip gelişmesinin önündeki engeller zaman içerisinde yapılan düzenlemeler ile iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda 5 Haziran 2020 tarihinde çıkarılan 47 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur.

12 Mart 2021 tarihinde ilan edilen Ekonomik Reform Paketinde Bireysel Emeklilik Sistemi ile ilgili yapılması planlanan dört maddelik düzenleme sistemin gelişmesi açısından önemli maddeleri içermektedir. Bu düzenlemeler ile 6 Mayıs 2021 tarihinde yayınlanan Resmi Gazetede; katılımcıların sadece prim ödedikleri şirketin fonları üzerinden yatırım yapmak yerine birikimlerinin Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu (BEFAS) üzerinden diğer emeklilik şirketlerinin fonlarında da değerlendirilmesine olanak tanınmıştır. Böylece artan rekabetle birlikte katılımcılar daha iyi performans göstereceğini tahmin ettikleri fonlara yatırım yapma olanağına kavuşmuşlardır. 25 Mayıs 2021 tarihli Resmi Gazetede bireysel emekliliğe katılma yaş sınırı kaldırılmış, 18 yaşını doldurmamış bireylerin de BES'e katılabilmesinin önü açılmıştır. Bu düzenleme ile birlikte küçük yaşlardan itibaren sisteme katılanlar sistemde daha uzun süre kalarak tasarruf yapma olanağına kavuşmuşlardır. Ayrıca BES dışında özel emeklilik hizmeti veren kuruluşlarındaki (sandık, vakıf vb.) birikimlerin, 2023 yılı sonuna kadar BES'e aktarımına imkân tanınmıştır.

Ekonomik Reform Paketinde Bireysel Emeklilik Sistemi'nde yapılacak ilan edilen diğer düzenleme ise Bireysel Emeklilik Sistemi ile sağlık, hayat, eğitim sigortası gibi diğer güvencelerin cazip olanaklarla birbirini tamamlayan bir sigorta paketi şeklinde sunulabilmesidir. Bu düzenlemenin gerçekleşmesi ile katılımcılar, birden çok sigorta primi ödemek yerine daha geniş kapsamlı bir sigorta yaptırma imkânına kavuşacaklardır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Munnell vd. (2002), Huberman vd. (2007), ABD için yaptıkları çalışmalarda gelir düzeyi arttıkça emeklilik sistemine katılımın arttığını belirlemişlerdir. Lusardi ve Mitchell (2011), Amerika; Boisclair vd. (2014), Kanada; Fornero ve Monticone (2011) İtalya için yaptıkları çalışmalarda finansal okuryazarlık düzeyi ile bireysel emeklilik sistemine katılma arasında pozitif yönlü ilişki bulurken, Zanghieri (2013) gelir, eğitim ve finansal okuryazarlığın sisteme katılımı olumlu etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Clark ve Schieber (1998), Clark vd. (2006), Lusardi (2008), Lusardi ve Mitchell (2007), Prawitz ve Cohart, (2014) çalışmalarında bireylere verilen finansal eğitim seminerleri sonucunda, bireylerin emeklilik hedefleri ve/veya emeklilikle ilgili tasarruf davranışlarında önemli değişimlerin gözlemlendiği bulgularına erişmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında işverenlerin çalışanlarının emeklilik planlamasında yardımcı olmada daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği söylenebilmektedir. Browning ve Lusardi (1996), finansal okuryazarlığın etkisinin önemini kabul etmekle birlikte bunun yeterli olmayacağını, bireylere sadece finansal eğitim vermek yerine davranışlarını değiştirmeye de yardımcı olunması gerektiğini belirtmektedirler. Bu kapsamda, Benartzi ve Thaler (2007), Benartzi vd. (2017), devlet katkısı, vergi teşvikleri ve finansal eğitim gibi geleneksel politika araçlarına kıyasla davranışsal (dürtme etkisi) politika araçlarının kamu için uygulama maliyetinin daha düşük olması yanında tasarrufları artırıcı etkisinin daha fazla olduğunu gösteren çalışmalar yapmıştır. Kaya ve Tanış (2019), Kamilçelebi ve Gül (2020) çalışmalarında Türkiye'de ekonomi politikalarında tasarruflarla ilgili davranışsal ekonominin getirdiği çözümlerden biri olan dürtme uygulaması örneği olarak görülen Otomatik Katılım Sistemine geçişle birlikte sisteme katılımın arttığını göstermişlerdir. Sistem oluşturulurken insan davranışlarının belirli önyargılara sahip olduğu ve bu önyargılara müdahale edilerek istenilen amaçlara ulaşma yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Akgeyik (2006) ve İstanbul Ticaret Odası (2007), sosyal güvenlik sisteminin tarihçesini, dünya uygulamalarını ve özel emeklilik sistemine geçiş sürecini; Kar ve Elveren (2008) cinsiyete dayalı gelir farkını; Bayar ve Kılıç (2014), küresel finansal krizin Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemine etkilerini; Doğan (2016), bankacıların yatırım fon tercihleri ile davranışsal finans eğilimleri arasındaki ilişkiyi; Hanağası (2015), Ege (2002), Acuner (2018), Aydın ve Kaplan (2014), Çolak (2012), Erdem (2013), Rakıcı ve Ela (2016), Kara ve Yıldız (2016) bireysel emeklilik sisteminin hukuki dayanağı ve vergilendirme boyutunu; Kuran (2022a), Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin tarihsel gelişimini; Can ve Eyidiker (2019), otomatik katılım sisteminin Türkiye'deki gelişimini; Oktayer ve Oktayer (2007) özel emeklilik fonlarının finansal piyasaların gelişimine etkilerini incelerken, İşverenöglü ve Hatunoğlu (2012) ise emeklilik sistemi ile ilgili SWOT analizi yapmıştır.

Gökgöz (2007), Ayaydın (2013), Korkmaz ve Uygurtürk (2007a), Korkmaz ve Uygurtürk (2007b) Apak ve Taşçıyan (2009), Uygurtürk ve Korkmaz (2015), Göktolga ve Karakış (2018), Dağlı vd. (2007) emeklilik yatırım fonlarının performanslarını, Sezgin ve Yıldırım (2015), bireysel emeklilik sisteminin etkinlik durumunu, Karakaya, Kurtaran ve Dağlı (2014) ise Türkiye'de faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin etkinliklerini veri zarflama yöntemi ile analiz etmiştir. Meral ve Arıcan (2020) otomatik katılımı bulundurma süresi ile BES fon büyüklüğü/GSYH oranı arasındaki ilişki Türkiye ve diğer bazı ülkeler ile karşılaştıran çalışmalar yapmışlardır.

Ertuğrul ve Öztaş (2016), emeklilik sistemine dâhil olması muhtemel kişilerin kendileri için en uygun emeklilik planı seçiminin nasıl tespit edilebileceğini; Ceylan vd. (2017), emeklilik şirketlerinin satış stratejileri oluştururken dikkat etmeleri gereken hususlarının neler olabileceğini, Eken ve Gaygısız (2010) ise emeklilik şirketlerinin organizasyon yapısı açısından karşılaşılabilecekleri riskleri tanımlayarak etkin ve verimli bir risk yönetiminin oluşturulma sürecini araştırmışlardır. Görüldüğü gibi bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yapılan çalışmalar çok yönlü olup sistem hukuki, fon performansı, etkinlik, algı vb. açılardan incelenmiştir. Ancak kişilerin bireysel emeklilik sistemi ile ilgili temel bilgi düzeyini ölçmeyi amaçlayan sınırlı çalışma söz konusudur.

İşbilen (2008), Şener ve Akın (2010), Özer ve Çınar (2012), Güneş (2015), Gülay vd. (2017), Şataf ve Yıldırım (2019), Uluçay vd. (2020) Türkiye için yaptıkları çalışmalarda gelir durumunun bireysel emeklilik sistemine katılımı olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Altıntaş (2009), Yazıcı (2015), Aydın ve Selçuk (2017), Çömlekçi ve Gökmen (2017), Canöz ve Baş (2020) çalışmalarında finansal okuryazarlık düzeyi ile sisteme katılma ve sistemde kalma açısından pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kayam, Parkın ve Çeliktopuz (2013), eğitim düzeyi, meslek, toplam birikim, yaşanan bölgenin geri kalmışlığı, emeklilik satış kanalı ve

ödeme araçları ile sistemde kalma süresinin uzunluğu arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kuran (2022b), Bireysel Emeklilik Sistemi'ne katılım durumunu "sisteme katılan ve sisteme hiç katılmayan olmak üzere kategorik şekilde tanımlamış ve bağımlı değişkenin kategorik olması durumunda sıklıkla kullanılan lojistik regresyon modeli ile "bireysel emekliliğe katılım durumu, meslek, gelir, bireysel emeklilik sistemine güvenme ve bireysel emeklilik sistemi ile ilgili bilgi düzeyleri" bağımsız değişkenleri için tahminler yapılmıştır. Çalışmanın bulguları daha düzenli gelirin olduğu bir meslekte çalışmanın, gelir seviyesinin yüksek olmasının, BES'e güven ve sistemle ilgili temel bilgi düzeyi artışının BES'e katılım oranlarını artıracığı yönündedir.

Sonuç olarak bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde konunun uluslararası ve yerli literatürde birçok yönü ile ele alındığı görülmektedir. Bu çalışma ise Türkiye'de sisteme katılım, katılmama ve ayrılma nedenleri üzerine odaklanmaktadır. Sisteme katılımın hem tasarruf sahibi hem de ülke ekonomisi açısından önemi dikkate alındığında bu soruların cevabı politika yapıcıya ışık tutacaktır.

3. METODOLOJİ

Soruların analizinde frekans dağılımları ve ki-kare bağımsızlık testlerinden yararlanılmıştır. Gözlenen frekanslarla beklenen frekanslar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı temeline dayanan ki-kare testi (χ^2) nitel veri analizlerinde sıklıkla kullanılmaktadır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2007, 157).

$$\chi^2_{hesap} = \sum \frac{(G - B)^2}{B}$$

G; gözlenen değerler, B; beklenen değerleri göstermek üzere χ^2_{hesap} değeri denklemde gösterildiği gibi hesaplanır. Çapraz tabloda yer alan satır sayısı (r) ve sütun sayısına (c) göre serbestlik derecesi değişkenlik göstermekle birlikte $sd = (r - 1)(c - 1)$ olarak hesaplanır ve kritik χ^2 değeri bulunarak test sonucu değerlendirilir.

Çalışma, katılımcıların bireysel emeklilik sistemine yönelik algılarını ölçmek amacıyla yapılmış olan tanımlayıcı, kesitsel bir araştırmadır. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemi salgını nedeniyle veri toplama aracı olarak elektronik anket tercih edilmiştir. Anket dağıtımından önce katılımcılara çalışmanın amacı açıklanarak katılımcıların izinleri ve etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılardan gönüllülük esas alınarak 586 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı, tesadüfi olmayan keyfi örnekleme yöntemiyle yapıldığı için, araştırma sonuçlarının genelleme yapılmasında kısıtlılık oluşmaktadır.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak 2 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Birinci bölüm katılımcıların demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, aylık gelir) içeren 7 ifadeden oluşurken, ikinci bölümde bireysel emeklilik sistemine yönelik algısını ölçmek amacıyla oluşturulmuş ölçek yer almaktadır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26.0 paket programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerden tanımlayıcı istatistikler (yüzde, ortalama, standart sapma) hesaplanmıştır. $p < 0,05$ * değeri ve $p < 0,01$ ** değeri istatistiksel anlamlılık sınırı olarak kabul edilmiştir. Normal dağılım için Skewness (-1,467) ve Kurtosis (-1,998) değerleri George ve Mallery'nin normal dağılım aralıkları olarak -2 ve +2 arasında bulunmuş olup, dağılım normaldir.

3.1.Faktör Analizi ve Güvenirlilik Analizi

Katılımcıların bireysel emeklilik sistemine yönelik algılarını ölçmek amacıyla yapılan anketler sonucu elde edilen veri setine güvenilirlik analizi ve faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen veri setinin faktör analizine uygunluğunu belirleyebilmek için öncelikle KMO ve Barlett Testi uygulanmıştır.

Bireysel emeklilik sistemi algısına yönelik ölçeğin KMO testi sonucu 0,950 ve Barlett testi sonucu 0,000 olduğundan ($p < 0,05$) verilerin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçekteki maddelerin tamamının faktör yükü 0,5'ten büyüktür ve açıklayıcılık oranı %65,117'dir. Ölçekteki maddelerin Cronbach Alpha Değeri 0,5'ten büyük çıkmıştır ve toplam Cronbach Alpha Değeri 0,907'dir.

4. BULGULAR

Çalışmada analiz edilen ilgili sorular arasında istatistiksel anlamda ilişki olup olmadığı araştırılmasında ki-kare testi kullanılmıştır.

Tablo 1: Demografik Özellikler

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	232	39,6
Erkek	354	60,4
Yaş Aralığı		
18-29	139	23,7
30-41	217	37,0
42-53	201	34,3
54+	29	4,9
Medeni Durum		
Evli	370	63,1
Bekar	216	36,9
Eğitim Durumu		
Orta Öğretim	95	16,2
Ön Lisans	71	12,1
Lisans	302	51,5
Y. Lisans ve Doktora	118	20,1
Meslek		
Özel Sektör Çalışanı	171	29,2
Kamu Sektörü Çalışanı	247	42,2
Diğer (Öğrenci, Emekli, Serbest Meslek, İş yeri Sahibi vb.)	168	28,7
Aylık Gelir		
0-6500	122	20,8
6501-13.001	171	29,2
13.002-19.502	179	30,5
19.503	114	19,5
Emeklilik Sistemine dâhilseniz aylık ödediğiniz tutar?		
50-350 TL	51	25,6
351-651 TL	59	29,6
652-952 TL	27	13,6
953+ TL	62	31,2

Tablo 1’de ankete katılanların demografik özellikleri yer almaktadır. Katılımcıların % 39,6’sı kadın, % 60,4’ü erkeklerden oluşmaktadır. Lisans mezunu ve evli olan katılımcıların oranı diğer gruplara göre daha fazladır. Ankete katılanların meslek olarak dağılımında ise kamu çalışanları % 42,2 ile ilk sırada gelmektedir. Aylık elde edilen gelir bakımından ise katılımcılardan 6501-19.502 arasında gelir elde ettiğini beyan edenlerin oranı diğer gelir seçeneklerine göre daha yüksektir. Halen sistemde olanların % 31,2’si aylık 953 TL ve üzeri ödeme yaparken, % 25,6’sı 50-350 TL, % 29,6’ı 351-651 TL ve % 13,6’sı da 652-952 TL arasında ödeme yaptıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 2: Bireysel Emeklilik Sistemine dâhil misiniz?

İfadeler	Frekans	Yüzde
Evet	198	33,8
Sisteme Hiç Katılmadım	171	29,2
Bir süre katkı payı ödedikten sonra sistemden ayrıldım	142	24,2
Cayma hakkı dönemi içerisinde sistemden ayrıldım	75	12,8

Tablo 2’de katılımcıların “Bireysel Emeklilik Sistemine dâhil misiniz?” ifadesine verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Tablodan da görüleceği gibi anket katılanların % 33,8’ü halen bireysel emeklilik sisteminde olduğunu beyan ederken, sırasıyla katılımcıların % 29,2’si sisteme hiç katılmadığını, % 24,2’si bir süre katkı payı ödedikten sonra ve % 12,8’i ise cayma hakkı dönemi içerisinde sistemden ayrıldığını beyan etmiştir.

Tablo 3: Sistemde Olanların Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma Nedenleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Geleceğim için güvence	79	35,59
Emeklilik döneminde ek gelir elde etmek	65	29,28
Otomatik katılım	55	24,77
Miras bırakmak	14	6,31
Bireysel Emek Sistemini pazarlayan kişinin (bankacı, sigortacı) yoğun ısrarı	9	4,05

Tablo 3’te halen sistemde olan katılımcıların emeklilik sistemine katılma nedenlerine verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Katılımcıların % 35,59’u gelecekte güvence olması için, % 29,28’i emeklilik döneminde ek gelir elde etmek, % 24,77’i otomatik katılım, % 6,31’i miras bırakmak ve son olarak % 4,05’i ise emek sistemini pazarlayan kişinin (bankacı, sigortacı) ısrarı nedeniyle sisteme katıldığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi

katılımcıların büyük çoğunluğu gelecek için güvence sağlamak ve emeklilikte ek gelir etmek nedeniyle sisteme katıldığını beyan etmiştir. Bu durum emeklilik sisteminin ortaya çıkma mantığı ile uyumludur. Katılımcılara “Bireysel Emek Sistemini pazarlayan kişinin (bankacı, sigortacı) yoğun ısrarı” seçeneğinin sunulması nedeni ise finans sektörü çalışanlarına kurumlarının, müşterilere emeklilik sözleşmeleri yaptırmaları için hedef koymalarıdır. Tablodan da görüldüğü gibi katılımcıların % 4,05’i bu nedenden ötürü sisteme dâhil olduğunu ve halen prim ödemediğini belirtmiştir. Otomatik katılımın sisteme katılmakta önemi bir etken olduğu Kaya ve Tanış (2019), Kamilçelebi ve Gül’ün (2020) Türkiye için yaptıkları çalışmaların bulguları ile de desteklenmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi miras bırakmak ve emeklilik poliçelerini pazarlayan kişilerin yoğun ısrarı nedenleri ile sisteme katıldığını beyan edenlerin oranı oldukça azdır.

Tablo 4: Sisteme Hiç Dâhil Olmayanların Bireysel Emeklilik Sistemine Katılmama Nedenleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Sistemin olumlu yanları ile ilgili yeterince bilgi sahibi değilim	102	26,4
Uzun vadeli yatırımı mantıklı bulmuyorum	32	8,3
Emekli olma yaşının yüksek olması	65	16,8
Aylık birikim yapacak imkânının olmaması	96	24,8
Getiriyi yeterli bulmuyorum	54	14,0
Bireysel Emeklilik sistemine güvenmiyorum	38	9,8
Bireysel Emeklilik şirketlerine güvenmiyorum	0	0

Tablo 4’te bireysel emeklilik sistemine hiç dâhil olmayanların sisteme katılmama nedenleri yer almaktadır. Katılımcılardan % 26,4’ü sistemin olumlu yanları ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığı için, % 24,8’i ise aylık birikim yapacak imkânının olmaması nedeniyle sisteme katılmadığını beyan etmiştir. Emekli yaşını yüksek bulduğu ve getiriyi yeterli bulmayanların oranı ise sırasıyla %16,8 ve %14’tür. Burada dikkat çeken bir husus ise katılımcıların % 9,8’i emeklilik sistemine güvenmediği için sisteme katılmadığını belirtirken emeklilik şirketlerine güvenmediğini beyan eden hiçbir katılımcının olmamasıdır. Son olarak katılımcıların % 8,3’ü uzun vadeli yatırımı mantıklı görmediği için sisteme katılmadığını beyan etmiştir. Önceki çalışmamızda (Kuran, 2022b) lojistik regresyon analizinde gelir değişkeni önemli bir değişken olarak bulunmuştu. Bu soruya verilen cevaplarda da gelir değişkeninin etkisi görülmektedir. Ayrıca kişilerin sistemle ilgili bilgileri arttıkça BES’e katılım oranlarının arttığı sonucuna da varılmıştı. Yine bu soruya verilen cevaplardan bilgi seviyesinin de BES’e katılımda önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu iki bulgu literatür kısmında belirtilen gelir ve finansal okuryazarlığın sisteme katılımı önemli faktörler olduğunu sonucuna varan çalışmaların bulgularını desteklemektedir. Özetle, önceki çalışmamızda elde edilen lojistik regresyon sonuçlarını destekleyen bilgilerle uyumlu sonuçlar Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 5: Sistemden Ayrılanların Bireysel Emeklilik Sisteminden Ayrılma Nedenleri

Yanıtlar	Frekans	Yüzde
Emeklilik sistemine güvenmiyorum	18	4,7
Emeklilik şirketlerine güvenmiyorum	52	13,4
Getiriyi yeterli bulmadım	13	3,4
Paraya ihtiyacım oldu	96	24,8
Emeklilik sisteminin uzun dönemdeki faydaları hakkında yeterince bilgi sahibi değilim	64	16,5
Katkı payımı ödemekte sıkıntı çekiyordum	40	10,3
Uzun vadeli yatırımı mantıklı görmüyorum	14	3,6
Otomatik katılım nedeniyle isteğim dışında sisteme kaydım yapıldı	90	23,2

Daha önce sistemde olan katılımcıların sistemden neden ayrıldıkları sorusuna verdikleri yanıtların frekans dağılımlarının yer aldığı Tablo 5’te görüldüğü gibi sistemden ayrılmanın en önemli nedeninin % 24,8 ile katılımcıların paraya ihtiyaç duyması olduğu görülmektedir. Sistemden ayrılmanın diğer bir önemli nedeni ise otomatik katılım nedeniyle sisteme dâhil edilme (% 23,2) nedeni olmuştur. Emeklilik sisteminin uzun dönemdeki faydaları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını (% 16,5) ve emeklilik şirketlerine güvenmeyenler de (% 13,4) sistemden ayrılmanın diğer önemli nedenleri olmuştur. Katılımcıların sistemden ayrılma nedenlerinden ilkinin paraya ihtiyaç duyulmuş olması gerçeği olduğu dikkate alındığında 13 Ocak 2021 tarihinde “Evlilik, eğitim gibi ihtiyaçların giderilmesi için sistemden tamamen ayrılmadan katılımcılar birikimlerinin % 50’sini ve devlet katkısının % 25’ine kadar çekim yapma hakkına kavuşması” yönünde yapılan düzenlemelerin yerinde olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 6: Bireysel Emeklilik Sistemi ile İlgili Temel Düzeydeki Sorular

İfadeler	Yanıt	Sistemde Olanlar	Sisteme Hiç Dâhil Olmayanlar	Sistemden Ayrılanlar	p-value
Bireysel emeklilik sistemine güveniyor musunuz?	Evet	168 (% 53)	57 (% 18)	93 (% 29)	0,000**
	Hayır	30 (% 11)	114 (% 43)	124 (% 46)	
Bireysel Emeklilik şirketlerine güveniyor musunuz?	Evet	152 (% 54)	46 (% 16)	85 (% 30)	0,000**
	Hayır	46 (% 15)	125 (% 41)	132 (% 44)	
Bireysel Emeklilik Sisteminde, faiz hassasiyeti taşıyan katılımcılar için faiz kazancı içermeyen altın vb. fonların olduğunu biliyor musunuz?	Evet	173 (% 49)	58 (% 16)	124 (% 35)	0,000**
	Hayır	25 (% 11)	113 (% 49)	93 (% 40)	
Bireysel Emeklilik Sisteminde faaliyet gösteren emeklilik şirketlerinin Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın denetimi başta olmak üzere dış ve iç denetime tabi tutulduğunu biliyor musunuz?	Evet	160 (% 45)	66 (% 18)	132 (% 37)	0,000**
	Hayır	38 (% 17)	105 (% 46)	85 (% 37)	
Bireysel Emeklilik Sisteminde emeklilik hakkını kazanabilmek için 56 yaş doldurma ve en az 10 yıl sistemde kalmak zorunda olduğunuzu biliyor musunuz?	Evet	178 (% 43)	77 (% 19)	161 (% 39)	0,000**
	Hayır	20 (% 12)	94 (% 55)	56 (% 33)	
Sistemden çıkmak istediğinizde belirli kesintilerin yapılacağını biliyor musunuz?	Evet	184 (% 44)	61 (% 15)	169 (% 41)	0,000**
	Hayır	14 (% 8)	110 (% 64)	48 (% 28)	
Emeklilik şirketinizden alacağınız internet şifresi ile internette günlük olarak birikiminizin son durumunu ve fonlarınızın performansını kontrol edebileceğinizi biliyor musunuz?	Evet	165 (% 47)	54 (% 15)	133 (% 38)	0,000**
	Hayır	33 (% 14)	117 (% 50)	84 (% 36)	
Seçtiğiniz fonların riskine göre birikiminizin dönem dönem artıp azalabileceğini biliyor musunuz?	Evet	175 (% 50)	51 (% 14)	126 (% 36)	0,000**
	Hayır	23 (% 10)	120 (% 51)	91 (% 39)	
Emeklilik hakkını kazandığınızda sistemde biriken paranızın tamamını bir defada toplu olarak ya da bir kısmını aldıktan sonra kalanını aylık olarak sistemdeki paranız bitinceye kadar alabileceğinizi veya tüm birikiminizi şirkete devrederek emeklilik şirketinin belirlediği bir miktarı ölüncüye kadar her ay düzenli bir şekilde alabileceğinizi biliyor musunuz?	Evet	161 (% 45)	65 (% 18)	130 (% 37)	0,000**
	Hayır	37 (% 16)	106 (% 46)	87 (% 38)	
Sistemde biriken fonların BES şirketleri yerine portföy yönetim şirketleri tarafından belirli bir ücret ve komisyon karşılığında yönetildiğini biliyor musunuz?	Evet	99 (% 45)	41 (% 19)	79 (% 36)	0,000**
	Hayır	99 (% 27)	130 (% 35)	138 (% 38)	
Sisteme ilk girişinizden belirli bir süre geçtikten sonra tüm birikiminizi herhangi bir hak kaybına uğramadan başka bir emeklilik şirketine aktarabileceğinizi biliyor musunuz?	Evet	113 (% 48)	37 (% 16)	86 (% 36)	0,000**
	Hayır	85 (% 24)	134 (% 38)	131 (% 37)	
BES'le ilgili herhangi bir bilgilendirici doküman okudunuz mu veya video izlediniz mi?	Evet	118 (% 46)	41 (% 16)	97 (% 38)	0,000**
	Hayır	80 (% 24)	130 (% 39)	120 (% 36)	
Devlet katkısı birikiminin (%30 devlet katkısının) sizin belirlediğiniz fon dağılımında yani istediğiniz yatırım araçlarında değerlendirilmediğini biliyor musunuz?	Evet	114 (% 48)	44 (% 19)	78 (% 33)	0,000**
	Hayır	84 (% 24)	127 (% 36)	139 (% 40)	
Ödeme gücünüzü yaşadığınızda prim ödemesini dondurabileceğinizi biliyor musunuz?	Evet	150 (% 48)	44 (% 14)	116 (% 37)	0,000**
	Hayır	48 (% 17)	127 (% 46)	101 (% 37)	
İhtiyaç halinde sistemden ayrılmadan BES birikimlerinizin belirli bir miktarını çekebilme olanağının tanındığını biliyor musunuz?	Evet	151 (% 48)	48 (% 15)	115 (% 37)	0,000**
	Hayır	47 (% 17)	123 (% 45)	102 (% 38)	

Bireysel emeklilik sistemi aracılığıyla biriken tasarrufların ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlamak suretiyle ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacağını biliyor musunuz?	Evvet	113 (% 49)	42 (% 18)	76 (% 33)	0,000**
	Hayır	85 (% 24)	129 (% 36)	141 (% 40)	

**p-value < 0.01

Tablo 6’da BES’e dâhil olup olmama durumu ile satırlarda yer alan ifadelerin frekans dağılımları ve bu ifadeler arasında yapılan ki-kare testi sonuçları yer almaktadır. Görüldüğü gibi BES’e dâhil olma durumu ile Tablo 6’da yer alan ifadeler arasında istatistiksel olarak ilişki bulunmaktadır. Ayrıca bu sonuçlar, sorulara verilen cevapların rastlantısal olmadığını da ortaya koymaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde; sistemde olanların emeklilik sistemi ve şirketlerine güvendikleri, sistemden ayrılanların ve sisteme hiç dâhil olmayanların ise güvenmedikleri görülmektedir. Sistemde olanların bireysel emeklilik sistemine güvenme oranları %53 iken sistemde olmayanların % 89’u sisteme güvenmemektedirler. Benzer cevaplar bireysel emeklilik şirketlerine güvenme ifadesinde de yer almaktadır. Faiz hassasiyeti taşıyan katılımcılar için oluşturulan altın vb. fonların olduğunu bilenlerin % 49’u sistemde olanlar ve % 35’i sistemden ayrılanlardır, sisteme dâhil olmayanlardan bilmediğini beyan edenlerin oranı ise % 49’dur.

Sistemde olanlar ve sistemden ayrılanlar internet şifresi ile günlük olarak birikimlerinin son durumunu kontrol edebileceklerini bildiklerini beyan ederken, sisteme hiç dâhil olmayan ve yine sistemden ayrılanlardan da bu bilgiyi bilmediğini beyan edenlerin oranı yüksek düzeydedir. Tabloya bakıldığında aynı durum; seçilen fonların riskine göre birikimlerin artıp azalabileceği ifadesi, sistemde biriken paranın tamamını bir defada toplu olarak çekme durumu, sistemde biriken fonların kimler tarafından yönetildiği ifadesi, herhangi bir hak kaybına uğramadan başka bir emeklilik şirketine birikimlerin aktarılıp aktarılamayacağı bilgisi, BES’le ilgili herhangi bir bilgilendirici dokümanın okunma durumu, ödeme güclüğü yaşandığında prim ödemesinin dondurabileceği seçeneği, devlet katkısının emeklilik sözleşmesi sahibinin belirlediği yatırım araçlarında değerlendirilmediği durumu, ihtiyaç duyulması halinde sistemden ayrılmadan BES birikimlerinin belirli bir miktarını çekebilme olanağının tanındığı bilgisi ve sistem aracılığıyla biriken tasarrufların ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlamak suretiyle ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlama ifadesi için de gözlemlenmiştir. Birikimlere haciz uygulanıp uygulanmayacağı sorusuna verilen yanıtlar ise birbirine yakındır.

Tablo 6 genel olarak değerlendirildiğinde, emeklilik sistemi ile ilgili temel konular hakkında halen sistemde olanların ve sistemden ayrılanların bilgi sahibi olduğu ancak sisteme hiç dâhil olmayanların bilgi düzeyinin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Burada dikkat çekici bir husus ise sistemden ayrılanların da temel sorularla ilgili bilgilerinin yeterli olmamasıdır. Ancak Tablo 4’te sisteme dâhil olmamanın en önemli nedeninin sistem hakkında yeterince bilgi sahibi olmama olarak gösterilmiş olması nedeniyle bu durum ayrıca dikkate değerdir. Bir diğer dikkat çekici husus ise Tablo 1’e göre ankete katılanların %51,5’nin lisans, %20,1’inin de lisansüstü eğitim almış olmalarına rağmen sistemle ilgili bilgi düzeyinin yüksek düzeyde olmamasıdır. Bu durum da finansal okuryazarlığın düşük olmasıyla ilişkilidir.

Tablo 7: Sistemde Olanların Fon Dağılımı Bilgileri

Sorular	Evvet	Hayır
Mevcut fon dağılımınızı (hangi yatırım araçlarından oluştuğunu) biliyor musunuz?	161 (%80,9)	38 (%19,1)
Emeklilik sisteminde fon dağılımının (yatırım araçları arasındaki tercihin) bir yıl içerisinde 12 defa değiştirebileceğini biliyor musunuz?	144 (%72,4)	55 (%27,6)
Emeklilik şirketinin size sağladığı hizmet karşılığında genel yönetim ve fon işletim gideri adı altında düzenli olarak kesinti yaptığını biliyor musunuz?	136 (%68,3)	63 (%31,7)
Sistemdeki fonlarınızın yönetiminde zorlanıyor musunuz?	40 (%20,1)	159 (%79,9)
Bireysel Emeklilik Sistemine giriş işlemlerinizi yapan kişi fon dağılımınızı sizi bilgilendirerek mi oluşturdu?	87 (%43,7)	112 (%56,3)
Sizi Bireysel Emeklilik Sistemine dâhil eden kişinin sizi sistem hakkında yeterince bilgilendirdiğini düşünüyor musunuz?	87 (%43,7)	112 (%56,3)
Bireysel Emeklilik sistemi kapsamındaki birikimlerinizin bulunduğu şirketin yetkilileri değişen piyasa şartlarına göre fonlarınız farklı yatırım araçları arasında değişimi konusunda sizi düzenli olarak bilgilendiriyor mu?	53 (%26,6)	146 (%73,4)

Tablo 7’de sistemde olanların fon dağılımı ile ilgili bilgileri yer almaktadır. Buna göre emeklilik sistemine dâhil olanların % 80,9’u mevcut fon dağılımlarının hangi yatırım araçlarından oluştuğunu bildiklerini, % 19,1’i ise bilmediğini beyan etmiştir. Fon dağılımını bir yıl içinde 12 defa değiştirebileceğini bilenlerin oranı, bilmeyenlerden yaklaşık 3 katı kadar fazladır. Sistemde olanların % 68,3’ü katkı payı ödemelerinden düzenli olarak kesinti yapıldığını bildiğini, % 31,7’si ise kesinti yapıldığını bilmediğini beyan etmiştir. Fonların

yönetiminde zorlandığını beyan edenlerin oranı ise % 20,1 gibi düşük bir orandadır. Sistemde olanların % 56,3'lük kısmı emeklilik sistemine giriş sırasında fon dağılımının bilgilendirme yapılmadan oluşturulduğunu ve sistemine dâhil eden kişinin sistem hakkında yeterince bilgilendirme yapmadığını beyan etmiştir. Sisteme ilk giriş esnasında fon dağılımının bilgilendirme yapılmadan oluşturulması kişinin birikimlerini doğrudan etkilediği için ilerleyen dönemlerde sistemin yeterli düzeyde getiri sağlamadığı düşüncesini oluşturabilmektedir. Bu durum sistemden ayrılmaya neden olabileceği gibi, ödenen prim tutarının artırılmamasına da neden olacaktır. Bu nedenle bilgilendirme yapılarak fon dağılımının oluşturulması faydalı olacaktır. Tablo 7'ye göre sistemde olanların % 73,'lük kısmı emeklilik şirketi tarafından fon performansı ve olası değişikliklerle ilgili bilgilendirilmek amacıyla aranmadıklarını beyan etmiştir. Bireysel emeklilik sistemine dâhil olan milyonlarca üye ve emeklilik şirketlerinin kapasiteleri dikkate alındığında soruya katılımcıların bu yönde yanıt vermesi son derece doğaldır.

Tablo 8: Fon Dağılımı Değişikliği

Yanıtlar	Frekans	Yüzde
Hiç Değiştirmedim	113	56,8
Son 6 ay içinde	29	14,6
Son 1 yıl içinde	57	28,6

Tablo 8, katılımcıların fon dağılımı değişikliğini göstermektedir. Sisteme dâhil olanların % 56,8'lik bir kısmı fon dağılımını hiç değiştirmezken, % 14,6'sı son 6 ay içinde, % 28,6'sı ise son 1 yıl içinde fon dağılımında değişiklik yaptığını beyan etmiştir. Genel olarak fonları değiştirme sıklığının düşük kalmasının en önemli nedeni finansal okuryazarlığın düşük olması nedeniyle katılımcıların neyi ne zaman yapacaklarını bilmemeleri, emeklilik şirketleri ve bu şirketlerde çalışan uzmanların katılımcıları yeterince bilgilendirmemeleri olduğu düşünülmektedir.

5. SONUÇ

BES'e katılım, katılmama ve sistemden ayrılma nedenleri ile birlikte sistemle ilgili katılımcıların temel konulardaki bilgi düzeyi ve algılarının ölçülmeye çalışıldığı çalışma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır:

BES'e katılımın en önemli nedeni sırasıyla, gelecek için güvence, emeklilik döneminde ek gelir elde etmek ve otomatik katılım nedeniyle sisteme dâhil edilmesidir. Diğer taraftan sisteme hiç katılmamanın en önemli gerekçesi ise sistemin olumlu yanları ile ilgili yeterince bilgi sahibi olunmaması ve tasarruf yapma imkânının olmamasıdır. Emekli olma yaşının yüksek olması ve getirinin yeterli bulunmaması da diğer önemli nedenler arasındadır. Bu kapsamda tasarruf yapma imkânının olmamasının ve sistemle bilgi eksikliğinin emeklilik sistemine katılmamayı etkileyen önemli bir faktör olduğu, sistemden ayrılmanın en önemli nedeninin ise katılımcıların paraya ihtiyaç duymuş olmaları, otomatik katılım ile kendi istekleri dışında sisteme dâhil edilmeleri ve emeklilik sisteminin uzun dönemdeki faydaları hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları oldukları görülmektedir.

Diğer taraftan emeklilik sistemine halen prim ödemesi yapanların önemli bir kesiminin birikimlerinin hangi yatırım araçlarında değerlendirildiğini, kesinti yapılıp yapılmadığını bildiğini ve fonlarının yönetiminde zorlanmadığı şeklinde görüş belirtmiştir. Ayrıca halen sistemde olanların emeklilik sistemine giriş işlemlerini yapan kişi tarafından fon dağılımı ve sistem hakkında yeterince bilgilendirilme yapılmadığını beyan edenlerin oranının daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Sistemde olanların % 56,8'nin fonlarını hiç değiştirmemiş olmaları da ayrıca dikkate değerdir.

Çalışmada elde edilen diğer önemli bir bulgu ise halen sistemde olanların emeklilik sistemi ve emeklilik şirketlerine güvendikleri, sistemden ayrılanların ve sisteme hiç dâhil olmayanların ise güvenmediklerini belirtmiş olmalarıdır.

BES, mikro düzeyde katılımcılara emeklilik dönemlerinde ek gelir sağlamanın yanında makro düzeyde tasarrufların artması ile kalkınmaya aracılık etmektedir. Bu durumda sistemle ilgili gerekli bilgilendirme faaliyeti ile sistemin kapsamlı bir tanıtımının yapılması sisteme olan güven sorunun ortadan kalkması ve sisteme yeni katılımların olabilmesi açısından önemlidir.

Ayrıca finansal okuryazarlığın artması, katılımcıların birikimlerinin getirisini arttırmak için fon değişikliği yapabilme ve birikimlerini farklı yatırım enstrümanlarında değerlendirebilme kabiliyetine kavuşmalarını sağlayacaktır. Dolayısıyla katılımcıların bu esnekliğe sahip olması ve başta sisteme olan güven sorununun giderilmesi durumunda sistemin getirisinin diğer yatırım araçlarına göre cezbedici hale gelmesi ile sisteme yeni katılımları da teşvik edecektir. Bu kapsamda yapılan yeni düzenleme ile bir yıl içerisinde 6 defa olan fon değişikliği yapma hakkının 12'ye çıkarılması ve diğer emeklilik şirketlerinin fonlarında da değerlendirilmesine

olanak tanınması finansal okuryazarlığın artması ile paralel olarak fonların performanslarının artırılmasında etkili olabilecektir.

Ancak burada esas önemli faktörün finansal okuryazarlık düzeyinin eksik olması olduğu gerçeği tekrar karşımıza çıkmaktadır. Lusardi ve Mitchell (2011), Boisclair vd. (2014), Fornero ve Monticone (2011), Zanghieri (2013), Clark ve Schieber (1998), Clark vd. (2006), Lusardi (2008), Lusardi ve Mitchell (2007), Prawitz ve Cohart (2014) çalışmalarında finansal okuryazarlık düzeyinin bireylerin emeklilik hedefleri ve emeklilikle ilgili tasarruf davranışlarında önemli değişimlerin yaşanmasında etkisi olduğunu tespit ederek finansal okuryazarlığın önemini belirtmişlerdir.

13 Ocak 2021 tarihinde Bireysel Emeklilik Kanununda değişiklik yapılmasını içeren yasanın TBMM’de kabul edilmesi ile a) devlet katkısı % 25’den % 30’a yükseltilmiş, b) Evlilik, eğitim gibi ihtiyaçların giderilmesi için sistemden tamamen ayrılmadan katılımcılar birikimlerinin % 50’sini ve devlet katkısının % 25’ine kadar çekim yapma hakkına kavuşmuş, c) Katılımcılara BES birikimlerini teminat göstererek bankalardan kredi çekilme hakkı tanınmış d) Sisteme toplu para yatırıldığında, devlet katkısı yıllık üst limitini aşan kısım için takip eden yıllarda devlet katkısı alabilme imkânı sağlanmış ve e) 45 yaşından büyük çalışanların da talep etmeleri halinde Otomatik Katılım Sistemine dâhil olabilmelerinin yolu açılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler ile sisteme katılımın daha cazip gelmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Ancak her ne kadar sisteme katılımı teşvik edici düzenlemeler yapılsa da bu düzenlemelere ek olarak güven sorunu ve özellikle finansal okuryazarlığın düşük düzeyde olmasının neden olduğu olumsuzları giderici çalışmalarla yapılan düzenlemelerden daha çok fayda sağlanacağı gerçeği de unutulmamalıdır.

Ayrıca her ne kadar gelir düşüklüğü nedeniyle tasarruf yapma imkânının bulunmaması gibi sebepler öne sürülmüş olsa da ilerleyen yıllarda emeklilik sisteminin getirilerinden faydalanabilmek için şimdiden büyük meblağlardaki paranın yatırılması gerekli bir şart değildir. Yüksek miktarda tasarrufta bulunmak yerine daha düşük birikimlerle tasarruf yapmaya ne kadar erken başlanırsa bileşik getirinin etkisi ile birikimlerin ileriki dönemler için daha yüksek miktarlara ulaşabileceğinin finansal okuryazarlık eğitimleri aracılığı ile yaş ayrımı gözetilmeksizin toplumun her kesimine başta kamu olmak üzere diğer paydaşların desteği ile anlatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acuner, S. (2018). “Bireysel Emeklilik Aracılığı ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:18, Yıl:18, Sayı: 3, 49-76.
- Akgeyik, T. (2006). “Sosyal Güvenlikte Reform Eğilimleri: Geleneksel Sistemlerden Bireysel Emeklilik Programlarına Dönüşüm”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 51, 47-99.
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alper, Y. (2011). “Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C:1, S: 1, 7-47.
- Altıntaş, K. M. (2009). “Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C:5, S:9, 151-176.
- Apak, S. ve Taşçıyan, K. H. (2010). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi’nin Gelişimi”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, ISSN:1309-8020 (Online), 121-129.
- Apak, S. ve Taşçıyan, K. H. (2011), “Morningstar Yıldız Derecelendirme Sistemi ile Türk Emeklilik Yatırım Fonlarının Performanslarının Değerlendirilmesi”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/426662>
- Aren, S., Dinç Aydemir, S. ve Uçar, A. R. (2015). “Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerini Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir Çalışma”, *Maliye Finans Yazıları*, 21-50.
- Ayaydın, H. (2013). “Türkiye’de Emeklilik Yatırım Fonlarının Performanslarının Analizi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 59-80.
- Aydın, E. ve Kaplan, E. (2014). “Bireysel Emeklilik Sisteminin Vergi Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, Yıl: 2014, C: XXXVI, S: II, 93-114.
- Aydın, A. E., ve Selçuk, E. A. (2017). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Kararını Etkileyen Faktörler”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C:54, S: 632, 27-37.
- Başar, S., Eren, M. ve Bozma, G. (2016). “Bireysel Emeklilik, Tasarruf Oranı ve Cari Açık Arasındaki İlişkiler: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama”, *International Conference On Eurasian Economies, Session 2 D, Finance II*, 591-597.

- Bayar, Y. ve Kılıç, M. (2014). “Küresel Finansal Krizin Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemine Etkileri”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C:3, S:2.
- Benartzi, S. & Thaler, R. (2007). “Heuristics and Biases in Retirement Savings Behaviour”, Journal of Economic Perspectives, Vol. 21/3, pp. 81-104.
- Benartzi, S., Beshears, J. & Galing, S. (2017). “Should Governments Invest More in Nudging”, Psychological Science, Vol. 28/8, pp. 1041-1055.
- Boisclair, D., Lusardi, A., & Michaud, P. C. (2014). “Financial Literacy and Retirement Planning in Canada”, *NBER Working Paper Series*, Working Paper 20297.
- Boulier, J. F., Huang, S., & Taillard, G. (2001). “Optimal Management Under Stochastic Interest Rates: The Case of a Protected Defined Contribution Pension Fund”, *Insurance Mathematics and Economics*, Vol: 28, Issue: 2, 173-189.
- Browning, M. & Lusardi, A. (1996). "Household Saving: Micro Theories and Micro Facts" Journal of Economic Literature, 34, pp. 1797-1855
- Can, Y. ve Eyidiker, U. (2019). “Bireysel Emeklilik Sisteminde Otomatik Katılımın Türkiye’de gelişiminin izlenmesi”, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:4, S:4, 626-642.
- Canöz, İ. ve Baş, H. (2020). “Bireysel Emeklilik Sistemi’ne Giriş Kararlarını Belirleyen Etmenler: Devlet ve Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Akademisyenlerin Karşılaştırılması”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 78, 361-390.
- Casey, H. B. (2004). “Evaluating Pension Reform”, *NFT*, 2.
- Ceylan, Z., Gürsev, S. ve Bulkan, S. (2017). “İki Aşamalı Kümeleme Analizi ile Bireysel Emeklilik Sektöründe Müşteri Profiline Değerlendirilmesi”, *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, 475-485.
- Clark, R. L., & Schieber, S. J. (1998), “Factors Affecting Participation and Contribution Levels in 401(K) plans.” In *Living With Defined Contribution Pensions*, edited by Olivia S. Mitchell and Sylvester J. Schieber, Philadelphia, Pa: Pension Research Council and the University of Pennsylvania Press, 69-97.
- Clark, R. L., D’Ambrosio, M. B., Mcdermed, A. A., & Sawant, K. (2006). “Retirement Plans and Saving Decisions: The Role of Information and Education”, Cambridge University Press, PEF 5(1), pp. 45-67.
- Çolak, M. (2012). “Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Bireysel Emeklilik Sistemlerinde Vergileme Anlayışı ve Öneriler”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C:3, S:1.
- Çömlekçi, İ. ve Gökmen, O. (2017). “Bireysel Emeklilik Sistemine Katılmada Etkili Olan Faktörler: TR42 Bölgesinde Bir Araştırma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:10, S:49, 579-588.
- Dağlı, H., Bank, Semra. ve Er, B. (2007). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Yatırım Fonlarının Performans Değerlendirmesi” <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/426538>
- Doğan, M. (2016). “Davranışsal Finans Eğilimleri ile Bireysel Emeklilik Fon Tercihleri Arasındaki İlişkinin Test Edilmesi: Türkiye’deki Banka Çalışanları Üzerine Bir Uygulama”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi ICAFR Özel Sayısı*, 339-357.
- Ege, İ. (2002). “Dünyada Özel Emeklilik Sistemleri ve Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa Eleştirel Bir Bakış”, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 81-91.
- Eken, M. H. ve Gaygısız, H. (2010). “Bireysel Emeklilik Şirketlerinde Risk Yönetimi ve Türkiye Örneği”, *Maliye Finans Yazıları*, Yıl:24, Sayı:88, 55-78.
- Erdem, T. (2013). “Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Değişikliklerin Eleştirisi”, *TBB Dergisi*, 73-116.
- Ertuğrul, İ. ve Öztaş, T. (2016). “Bireysel Emeklilik Planı Seçiminde Karar Verme Yöntemlerinin Uygulanması: Copras ve Topsis Örneği”, *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, 165-186.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, Boston: Pearson.
- Gökgöz, F. (2007). “Bireysel Emeklilik Fonlarının Performans Değerlendirmesi”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1, 259-291.
- Göktolga, Z. G. ve Karakış, E. (2018). “Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Finansal Performanslarının Bulanık AHP ve Vikor Yöntemi ile Analizi”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 92-108.
- Gutierrez, A. C. (2001). “Principles and Practice of Social Security Reform”, *IAA International Seminar on Pensions, International Social Security Association (ISSA)*, Brighton, 1-13.

- Gülay, T., Işık, M. ve Öztürk, M. (2017). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Akademisyenlerin Otomatik Katılıma Bakış Açıklarına İlişkin Bir Analiz: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, *İş ve Hayat Dergisi*, C:3, S:6, 179-205.
- Gülcan, N. (2017). “Bireysel Emeklilik Sistemi Farkındalığı: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9, Sayı:21, 369-383.
- Güneş, H. (2015). Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Tutum ve Davranışları: Karabük İlinde Bir Alan Araştırması, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Güzel, A. (2005). “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?”, *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 61-76.
- Hanağası, E. (2015). “Bireysel Emeklilik Sisteminde Haciz Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, 2631-2698.
- Huberman, G., Iyengar, S. S., & Jiang, W. (2007). “Defined Contribution Pension Plans: Determinants of Participation and Contributions Rates”, *Journal of Financial Services Research*, 31(1), 1-32.
- Fornero, E., & Monticone, C. (2011), “Financial literacy and pension plan participation in Italy”, *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), 547-564.
- İnan, M. (2019). *Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi Beklentiler ve Gerçekleşmeler*, Çizgi Kitabevi.
- İstanbul Ticaret Odası (2007). *Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik*, Proje Koordinatörü: Esfender Korkmaz, Proje Grubu Üyeleri: Tekin Akgeyik, Binhan Elif Yılmaz, Nagihan Oktayer, Nazan Susam ve Murat Şeker, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2006-21, İstanbul, 19-154.
- İşbilen, E. (2008). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye Uygulaması, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi.
- İşseveroğlu, G. ve Hatunoğlu, Z. (2012). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Dinamiklere Etkisi Kapsamında Swot Analizi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 155-174.
- Kamilçebe, H. ve Gül, S. (2020).” Nudging in Behavioral Public Policies in Turkey: A Research On The Effects Of The Big-5 Personality Traits On The Automatic Enrollment System” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:19 Temmuz 2020 (Özel Ek) Prof. Dr. Sabri ORMAN Özel Sayısı s.275-294.*
- Kara, S. ve Yıldız, Y. (2016). “Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi: 2012 Sonrası Yapılan Reformlar ve Beklentiler”, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 23-45.
- Karakaya, A., Kurtaran, A. ve Dağlı, H. (2014). “Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Veri Zarflama Analizi ile Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, sayı:22, 1-23.
- Kaya, H. P. ve Tanış, T. (2019). “Evaluation of the Private Pension System in Turkey as an Example of Behavioral Economics”, *International Journal of Social Sciences*, 5(2), 561-576.
- Kayam, S. S., Parkın, M. K. ve Çeliktöpus, M. (2013). “Features that influence the exit decision from the private pension system in Turkey”, MPRA Paper 50933, University of Munich, Germany.
- Korkmaz, T. ve Uygurtürk, H. (2007a).” Türkiye’de Emeklilik Fonlarının Performans Ölçümü ve Fon Yöneticilerinin Zamanlama Yeteneği”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (14), 66-93.
- Korkmaz, T. ve Uygurtürk, H. (2007b). “Türk Emeklilik Fonlarının Performans Ölçümünde Regresyon Analizinin Kullanılması”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3, S:5, 37-52.
- Kuran, İ. (2022a). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Tarihsel Gelişimi, Küresel Ekonomik Düzendeki Dünya ve Türkiye’den Araştırmalar I, İksad Yayınevi, 67-96.
- Kuran, İ. (2022b). Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımı Etkileyen Faktörler: Türkiye İçin Lojistik Regresyon Analizine Dayalı Bir Değerlendirme, Küresel Ekonomik Düzendeki Dünya ve Türkiye’den Araştırmalar II., İksad Yayınevi, 165-202.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. (2007). “Financial Literacy and Retirement Planning: New Evidence from the Rand American Life Panel”, *Michigan Retirement Research Center Research Paper No. WP 2007-157.*
- Lusardi, A. (2008). “Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, And Financial Education Programs”, *NBER Working Paper Series*, Working Paper 13824
- Lusardi, A., & Mitchell, O. (2011). “Financial Literacy And Retirement Planning In The United States”, *NBER Working Paper Series*, Working Paper 17108.
- Meral, H. ve Arıcan, E. (2020). “Bireysel Emeklilik Sistemine Otomatik Katılım: Türkiye İçin Bir Uygulama”. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12 (22), 190-212. DOI: 10.14784/marufacd.688280

- Munnell, A., Sunden, A., & Taylor, C. (2002). "What determines 401(k) plan participation and contributions?", *Social Security Bulletin*, 64(3), 64-75.
- OKTAYER, Nagihan. ve OKTAYER, Asuman. (2007), "Özel Emeklilik Fonlarının Finansal Piyasaların Gelişimine Etkileri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi C: IX, S. II, 55-80*.
- Özel, Ö. ve Yalçın, C. (2013). "Yurtiçi Tasarruflar ve Bireysel Emeklilik Sistemi, Türkiye'deki Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme", *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Çalışma Tebliği No: 13/04*.
- Özer, Ö. ve Çınar, E. (2012). "Bir Vakıf Üniversitesi Akademik Personelinin Bireysel Emeklilik Sistemine Bakış Açısının Değerlendirilmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2012, C:9, S:19, 75-88.
- Polat, G. (2018). "Türkiye'de Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi ve Ahlaki Tehlike Sorunu", *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, Vol:7, Issue:4, 141-152.
- Prawitz, A. & Cohart, J. (2014). "Workplace Financial Education Facilitates Improvement in Personal Financial Behaviors" *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol:25, No:1, 5-26.
- Rakıcı, Cemil. ve Ela, M. (2016). ELA, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Vergisel Eleştiriler", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:16, Yıl:16, Sayı: 3, 16: 89-110.
- Rüzgar, B. ve Kaleağası, M. (2005). "Bilgi Teknolojilerinden Yararlanarak Bireysel Emeklilik Sigortalarının Müşteriye Sunumunda Alternatif Yaklaşımlar", *7. Akademik Bilişim Konferansı*, 1-16.
- Salantur, Bayrak, Ş. (2015). Bireysel Emeklilik Katılımcılarının Sistemden Erken Çıkma Riskinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Sezgin, S. ve Yıldırım, T. (2015). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ağustos 2015, 10 (2), 123-140.
- Sümbüloğlu, K. ve Sümbüloğlu, V. (2007). *Biyoistatistik*, Hatiboğlu Yayınları.
- Şataf, C. ve Yıldırım, O. (2019). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi'nin (BES) Algılanma Düzeyi: Ordu İli Örneği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, C:22, S:2, 572-588.
- Şener, O. ve Akın, F. (2010). "Özel Emeklilik Fonları ve Türkiye'de Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C: XXVIII, S: I, 291-312.
- Tüsiad. (1997). *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma: Sorunlar, Reform İhtiyacı, Arayışlar, Çözüm Önerileri*, TÜSİAD T/97-10/217.
- Uluçay, H., Keser, İ. K. ve Deveci Kocakoç, İ. (2020). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörler ve 2017 Sonrası Sistemde Yapılan Düzenlemeler", *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:7, S:1, 115-137.
- Uygurtürk, H. ve Korkmaz, T. (2015). "Portföy Optimizasyonunda Markowitz Modelinin Kullanımı: Bireysel Emeklilik Yatırım Fonları Üzerine Bir Uygulama", *Muhasebe ve Finans Dergisi*, 67-82.
- Yaman, O. ve Emir, M. (2012). "Bireysel Emeklilik Sisteminin Denetim ve Muhasebe Yapısı", *Mali Çözüm*, 55-70.
- Yazıcı, S. (2015), Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye Uygulaması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Zanghieri, P. (2013). "Participation to Pension Funds in Italy: the Role of Expectations and Financial Literacy", *Social Science Research Network (SSRN)*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2259758>.

İnternet Kaynakları

- Emeklilik Gözetim Merkezi (2022). www.egm.org.tr (Erişim tarihi: 25.12.2022)
- Resmî Gazete. www.resmigazete.gov.tr (Erişim Tarihi: 22.12.2022)